

Rapport om socialt värdeskapande, Blackebergsvägen etapp 2 och 3

stockholm.se

Utredning om Socialt värdeskapande för projekt Blackeberg 3:1 vid Blackebergsvägen/Blackebergsbacken

Framtagen av: Stockholm Stad i samarbete med WSP, Ewa Wåhlin, Patrik Glansholm & Hanna Ljungqvist

Kontaktperson: Karin Norlander

E-post: karin.norlander@stockholm.se

Telefon: 08-508 27 410

Dnr: 2016-15112

Utgivningsdatum: 2020-04-27

Utgivare: stadsbyggnadskontoret, Stockholms stad

Omslagsfoto: Vybild över detaljplaneförslaget, Nyréns

Förord

Stockholm ska vara en ekonomisk, ekologisk och socialt hållbar stad och stadens hållbarhetsarbete ska utgå från agenda 2030. Alla tre hållbarhetsdimensioner är nödvändiga för stadens utveckling.

Socialt värdeskapande stadsutveckling handlar om hur staden kan främja social hållbarhet med stadsutveckling som verktyg. Ett socialt värdeskapande perspektiv ska genomsyra stadens stadsutvecklingsprojekt. Konkret handlar det om att tillföra värden som saknas eller förstärka värden som redan finns på en plats, som tex trygga stråk och mötesplatser.

Stockholm stad för har tagit fram en modell för social värdeskapande analys. Modellen utgår från Stockholms stads översiktsplans fyra mål.

Innehåll

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	5
Inledning	6
SVA-modellen	6
Syfte	6
SVA för Blackebergsvägen etapp 2 och 3	6
Förslaget	7
Nulägesanalys	8
Stadsbyggnadsmål 1 från ÖP: En växande stad	9
<i>Befolkning</i>	9
<i>Bostäder</i>	10
<i>Samhällsfunktioner</i>	11
<i>Grönyta</i>	15
Analys En växande stad	17
<i>Viktiga utgångspunkter för fortsatt arbete</i>	19
Stadsbyggnadsmål 2 från ÖP: En sammanhängande stad	20
<i>Befolkning</i>	20
<i>Blandad bebyggelse</i>	21
<i>Sammankopplad gatustruktur</i>	21
<i>Målpunkter</i>	23
Analys En sammanhängande stad	24
<i>Viktiga utgångspunkter för fortsatt arbete</i>	25
Stadsbyggnadsmål 3 från ÖP: God offentlig miljö	26
<i>Befolkning</i>	26
<i>Tillgång till stadskvaliteter</i>	28
<i>Parker och naturmiljö</i>	29
<i>Trygghet och säkerhet</i>	30
Analys God offentlig miljö	34
<i>Viktiga utgångspunkter för fortsatt arbete</i>	35
Stadsbyggnadsmål 4 från ÖP: En klimatsmart och tålig stad	37
<i>Befolkning</i>	37
<i>Mobilitet</i>	37
<i>Återbruk och cirkulär ekonomi</i>	38
<i>Klimatanpassning</i>	38
Analys En klimatsmart och tålig stad	39
<i>Viktiga utgångspunkter för fortsatt arbete</i>	40
Sammanvägd analys	41
<i>Sammanfattning sammanvägd analys</i>	43
Rekommendationer	43
Referenser	45

Sammanfattning

Blackebergsvägen ligger mellan och intill stadsdelarna Blackeberg och Södra Ängby. Översiktsplanen anger området som blandad stadsbebyggelse där omfattande komplettering föreslås och där Blackebergsvägen utvecklas till ett urbant stråk.

Bebyggelseutvecklingen i detaljplanen som föreslås innehåller totalt 19 bostadshus med cirka 370 lägenheter. Utvecklingen syftar till att bättre koppla ihop stadsdelarna Blackeberg och Södra Ängby med ny bebyggelse och allmänna platser.

Både Blackeberg och Södra Ängby är gröna bostadsområden med god tillgång till rekreation och stora naturområden. Det finns dock stora socioekonomiska skillnader mellan Blackeberg och Södra Ängby vilket skapar en uppdelning mellan de båda områdena. Vidare är den fysiska strukturen uppdelad mellan bostadsområdena och skapar kluster av olika boendeformer och upplåtelseformer.

De båda områdena omringas av barriärer, både mellan bostadsområdena och runt hela området. Det finns också få fysiska och visuella kopplingarna mellan områdena och få gemensamma målpunkter. De målpunkter som finns ligger främst kring Blackebersplan. Detta medför att det finns få situationer och platser som möjliggör att boende i de två områdena möts i vardagen.

Med anledning av att Blackeberg och Södra Ängby har svaga kopplingar mellan områdena bör den nya utvecklingen tillföra både gemensamma mötesplatser och en fysisk struktur som kopplar samman de båda områdena. Detta går att genomföra både genom att tillföra bostäder för olika socioekonomiska grupper och en sammankopplande struktur som minskar barriärer och främjar möten. Det är därför av vikt att Blackebergsvägen utvecklas till att bli ett tryggt och levande stråk som möjliggör för möten i vardagen för både de nyinflyttade, boende i Blackeberg och Södra Ängby. Utvecklingen bör därför säkerställa en god belysning längs med hela stråket, aktiverade bottenplan och gemensamma mötesplatser som lekplatser och offentliga rum.

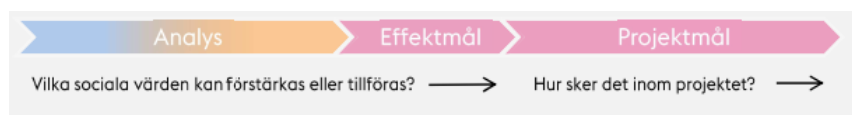
Inledning

SVA-modellen

Modellen ska användas i stadens samtliga stadsutvecklingsprojekt för att säkerställa att alla projekt är socialt värdeskapande.

Analysen utgår utifrån Översiktsplanens fyra stadsbyggnadsmål, målen om En växande stad, En sammanhängande stad, God offentlig miljö och En klimatsmart och tålig stad. Utifrån respektive stadsbyggnadsmål ställs ett antal frågor för att analysera huruvida målet går att uppnå inom ett specifikt område.

Modellen innehåller tre steg som följer planprocessens skeden.

1. Analys som kartlägger vilka sociala värdena som finns eller saknas inom projektområdet utifrån de fyra stadsbyggnadsmålen. (Tas fram i ett tidigt skede)
2. Effektmål formuleras (preciserar vad projektet ska göra för att uppnå de sociala värden som analysen har identifierat ett behov /efterfrågan av, tas fram i ett tidigt skede)
3. Projektmål formuleras. (konkreta projektmål som preciseras hur effektmålen ska uppnås. Projektmålen tas fram inför samråd och revideras eventuellt inför granskning). Respektive detaljplaneaktörs projektmål sammanställs i ett SVA-PM.

Syfte

Det övergripande syftet är att säkerställa att sociala värdena beaktas. Modellens syftar även till att integrera socialt värdeskapande kontinuerligt i planprocessen. Socialt värdeskapande analyser ska tas fram i stadsutvecklingsprojekt (beslutades 2019) i ett tidigt skede.

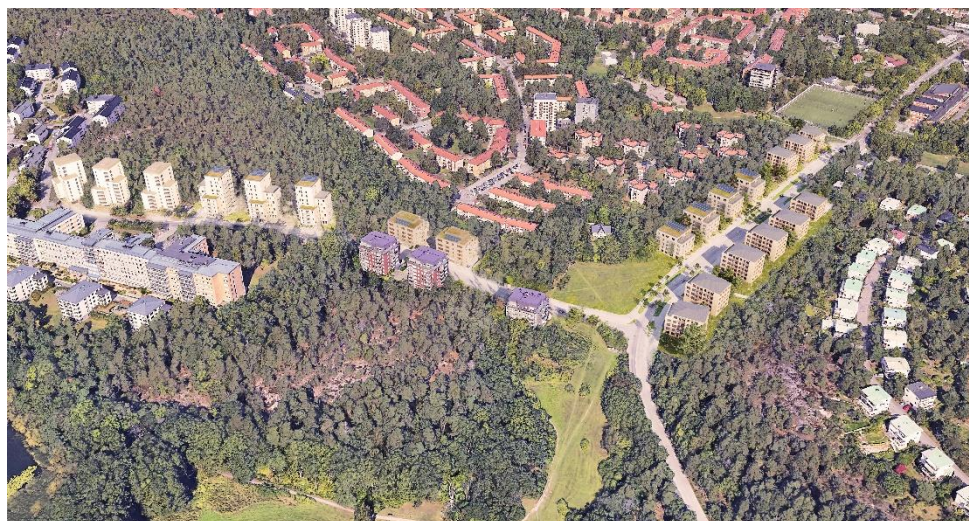
SVA för Blackebergsvägen etapp 2 och 3

Detaljplaneprojektet Blackebergsvägen har kommit långt i processen och har varit ute på samråd 2019. Inför granskning ska, enligt modellen, målen aktualiseras och vid behov revideras. Därför tas nu en analys fram för att fördjupa kunskapen om platsen och förtydliga de mål som har tagits fram i projektet samt tydliggöra byggaktörernas aktiviteter/projektmål för att uppnå de övergripande målen.

Förslaget

Blackebergsvägen ligger mellan och intill stadsdelarna Blackeberg och Södra Ängby. Översiktsplanen anger området som blandad stadsbebyggelse där omfattande komplettering föreslås och där Blackebergsvägen utvecklas till ett urbant stråk. Ett program är framtaget för området (Dnr 201-04726) och en första etapp ur programmet är i genomförandeskede.

Detaljplanen har varit på samråd. Bebyggelseutvecklingen som föreslås i aktuell detaljplan innehåller totalt 19 bostadshus med cirka 370 lägenheter. Utvecklingen syftar till att bättre koppla ihop stadsdelarna Blackeberg och Södra Ängby med ny bebyggelse och allmänna platser.

Figur 1. Vybild över samrådsförslaget, observera att två byggnadskroppar har strukits sedan samrådet (Nyréns 2019).

Figur 2. Illustration över samrådsförslaget. Observera att två byggnadskroppar har strukits från förslaget sedan samrådet (Nyréns 2019).

Nulägesanalys

I följande texter analyseras nuläget för sociala parametrar kopplade till översiktsplanens stadsbyggnadsmål. För varje mål beskrivs nuläget, och kapitlet avslutas med en analys av vad detta innebär för området och vilka viktiga utgångspunkter som behöver följas med arbetet framöver.

En växande stad

- Befolkningsstatistik (fokus kvantitet)
- Samhällsfunktioner
- Bostäder
- Grönyta

God offentlig miljö

- Befolkningsstatistik (fokus ålder)
- Tillgång till stadskvaliteter
- Trygghet, säkerhet
- Trivsel

En sammanhängande stad

- Befolkningsstatistik (fokus segregation)
- Sammankopplad gatustruktur
- Blandad bebyggelse
- Målpunkter

En klimatsmart och tålig stad

- Befolkningsstatistik (fokus hälsa)
- Kollektivtrafik
- Återbruk och cirkulär ekonomi
- Klimatanpassning

Stadsbyggnadsmål 1 från ÖP: En växande stad

Enligt Stockholms stads översiktsplan ska Stockholm vara en växande stad som genom sin attraktivitet lockar människor, företag och besökare från hela världen. En hög takt i stadsbyggandet ska säkerställa bostäder och samhällsfunktioner för alla. God tillgänglighet ska ge människor och företag goda förutsättningar att utvecklas.

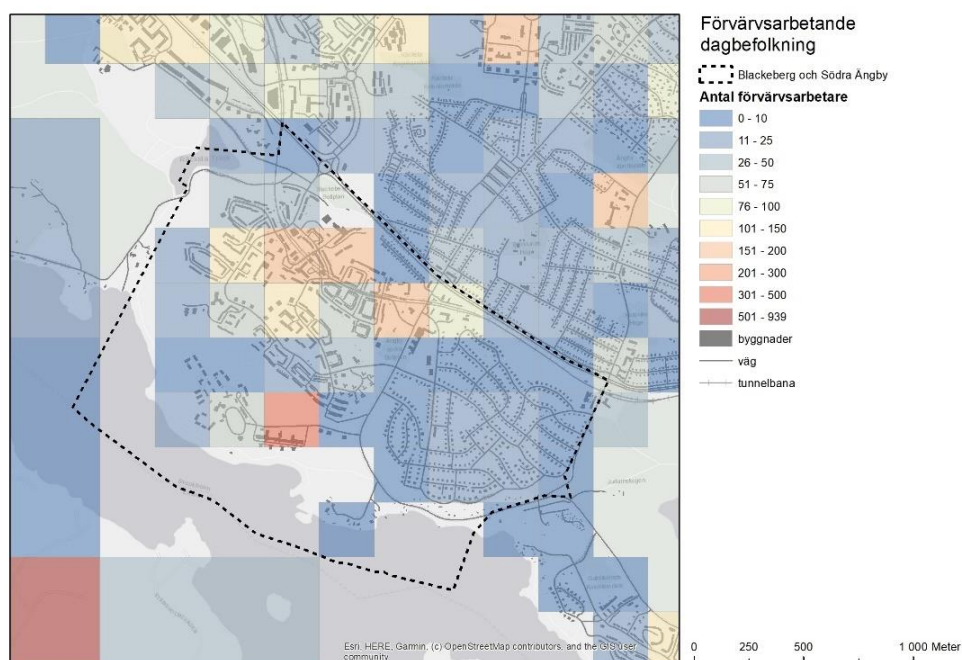
För att analysera om stadsdelen uppfyller målet med hänseende på sociala värden har frågan ”Hur ser tillgång och efterfrågan på bostäder, samhällsfunktioner och arbetsplatser ut i stadsdelen?” besvarats och kompletterats med annan information som ansetts relevant.

Inom kapitlet analyseras:

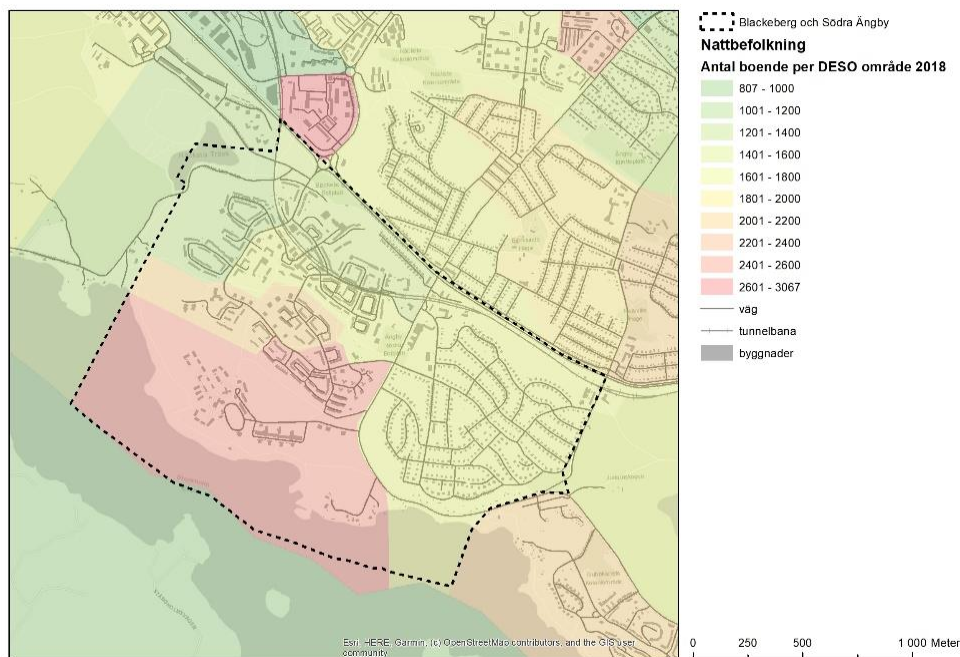
- Befolkning med fokus på fokus kvantitet
- Bostäder
- Samhällsfunktioner
- Grönyta

Befolkning

Idag bor det cirka 9 000 personer i Blackeberg. I Södra Ängby bor det cirka 1800 personer (Stockholm stad, 2018). Merparten av dagbefolkningen återfinns vid Mälardalens vårdboende samt kring skolorna i Blackeberg. Även den största delen nattbefolkning finns inom området kring vårdboendet vilket kan bero på trångboddhet eller en högre exploateringsgrad jämfört med omkringliggande områden. Fördelningen av områdets dag- och nattbefolkning kan ses i kartorna nedan i Figur 3 och Figur 4.

Figur 3 Dagbefolkning i Blackeberg och Södra Ängby.

Figur 4 Befolkningsstäthet baserat på nattbefolkning i Blackeberg och Södra Ängby

Bostäder

I Bromma i stort utgör cirka 20% av bostadsbeståndet av småhus, cirka 75% utgörs av flerbostadshus och resterande utgörs av specialbostäder. Trångboddhet utpekas inte som ett problem i Bromma enligt Skillnadernas Stockholm (2015).

I Blackeberg finns idag 5069 bostäder varav cirka 90% är flerbostadshus, cirka 1% är småhus och cirka 9% är specialbostäder. Fördelningen mellan hyresrätter och bostadsrätter är förhållandevis jämn. De småhus som finns i området utgörs till största del av äganderätter. Av flerbostadshusen är två rum och kök samt tre rum och kök vanligaste boendestorleken. Det finns även en del bostäder utan kök, det vill säga studentbostäder i Blackeberg (Stockholm stad 2018).

Bostäder efter hustyp och upplåtelse/ägarform 2018

	Antal bostäder			Totalt
	Flerbostadshus+övr. hus	Småhus	Specialbostäder	
Allmännyttan	890	0	394	1 284
Övriga hyresrätter	1 767	0	39	1 806
Bostadsrätter	1 934	2	12	1 948
Äganderätter	0	31	-	31
Uppgift saknas	0	0	-	0
Samtliga	4 591	33	445	5 069

Figur 5 Bostäder efter hustyp i Blackeberg 2018, (Stockholm stad 2018)

Bostäder i flerbostadshus & övriga hus efter lägenhetsstorlek

	Antal bostäder i flerbostadshus & övr.hus							Totalt
	Lägenhet utan kök	1 rk	2 rk	3 rk	4 rk	5+ rk	Uppgift saknas	
2018	475	354	1 590	1 601	456	115	0	4 591

Figur 6 Lägenhetsstorlekar i flerbostadshus i Blackeberg (Stockholm stad 2018)

I Södra Ängby består merparten av alla bostäder av småhus vilket utgör cirka 91% av det totala bostadsbeståndet. Resterande bostäder utgörs av cirka 9% bostadsrätter samt en hyresrätt. Av småhusen är cirka 99% äganderätter, övriga småhus är hyresrätter. Av de bostadsrätter som finns i området är merparten tre rum och kök samt fyra rum och kök. Inom både Södra Ängby och Blackeberg är det mycket begränsad tillgång till lägenheter som är ett rum och kök samt lägenheter som består av fem eller fler rum och kök.

Bostäder efter hustyp och upplåtelse/ägarform 2018

	Antal bostäder			Totalt
	Flerbostadshus+övr. hus	Småhus	Specialbostäder	
Allmännyttan	0	0	0	0
Övriga hyresrätter	1	6	0	7
Bostadsrätter	49	0	0	49
Äganderätter	0	495	.	495
Uppgift saknas	0	0	.	0
Samtliga	50	501	0	551

*Figur 7 Bostäder efter hustyp i Södra Ängby 2018, (Stockholm stad 2018)***Bostäder i flerbostadshus & övriga hus efter lägenhetsstorlek**

	Antal bostäder i flerbostadshus & övr.hus							Totalt
	Lägenhet utan kök	1 rk	2 rk	3 rk	4 rk	5+ rk	Uppgift saknas	
2018	0	1	7	25	16	1	0	50

Figur 8 Lägenhetsstorlekar i flerbostadshus i Södra Ängby (Stockholm stad 2018)

Den planerade utvecklingen i planförslaget möjliggör för cirka 370 nya lägenheter i gränslandet mellan Blackeberg och Södra Ängby. Omkring hälften av lägenheterna planeras att upplåtas som bostadsrätter och hälften som hyresrätter. Detaljplanen för Islandstorget, möjliggör för ett tillägg i området med 118 nya hyresrätter, 60 studentbostäder och 345 bostadsrätter varav 11 specialbostäder för LSS-boende (Stockholm stad 2018).

Samhällsfunktioner

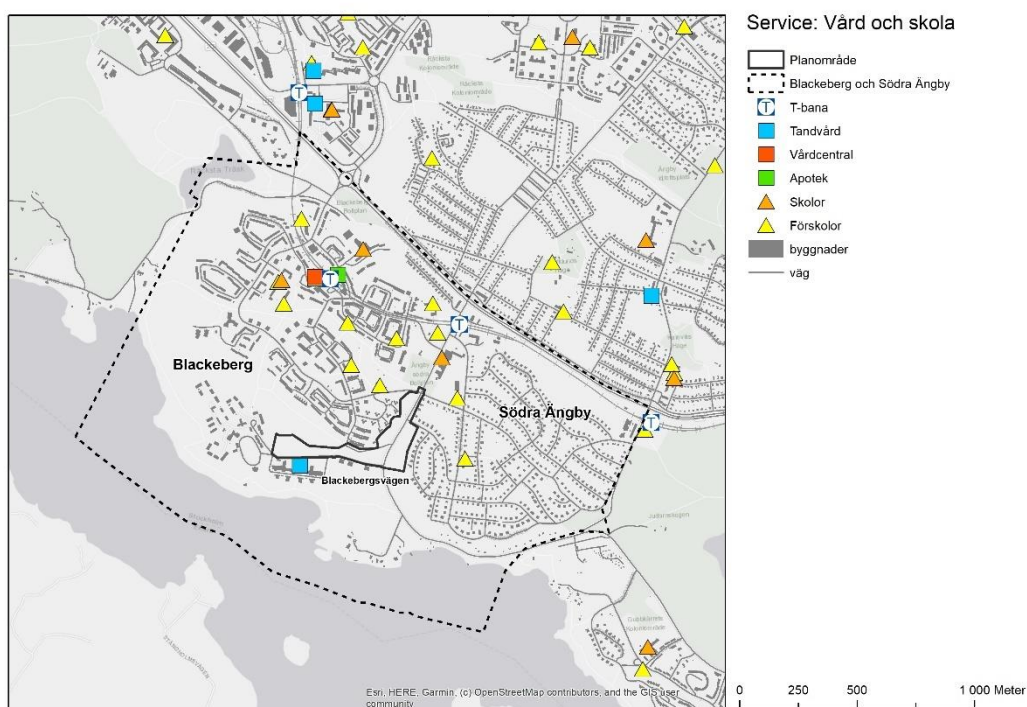
Offentlig service

Blackeberg är en tidstypisk tunnelbaneförort med ett större centrum vid tunnelbanan Blackebergsplan och med flera små

centrum ute i områdets enklaver av flerfamiljs hus. Vid Blackebergsplan finns en vårdcentral samt ett apotek.

Södra Ängby är ett större sammanhängande villaområde, inom bostadsområdet finns utöver några förskolor ingen offentlig service.

Vid Islandstorget finns ingen offentlig service utöver en närliggande förskola. Det planeras för att, i gränslandet mellan stadsdelarna Blackeberg och Södra Ängby, skapa förutsättningar för ny bebyggelse och nya allmänna platser. Bebyggelsen föreslås innehålla 523 bostäder varav ca 60 studentlägenheter samt lokaler i bottenvåningar. Dessutom planeras en förskola för fyra avdelningar, nya och upprustade gator och torg, samt ett nytt klubbhus till Ängby södra bollplan. Vidare planeras nya och utveckling av befintliga mötesplatser samt förstärkta kopplingar mellan Blackeberg och Södra Ängby. Dessutom ska den nya bebyggelsen tillföra området en ny stadsbyggnadskaraktär för att ge området en egen identitet mellan de starka karaktärerna Blackeberg och Södra Ängby.

Figur 9 Karta över service som tandvård, tunnelbanestation, vårdcentral, apotek, skolor och förskolor i Södra Ängby och Blackeberg.

I Blackeberg och Södra Ängby finns två skolor, Blackebergsskolan och Södra Ängby skolan, 13 förskolor och en gymnasieskola vilka kan ses i kartan ovan. I Blackeberg planläggs för två nya förskolor, en nordväst om planområdet samt en väster om planområdet utmed Gruntvigsgatan. Planerna är antagna

respektive har varit på samråd. I Samordnat grundskoleplanering i Stockholm (2019) påvisas planerad ny-, om- eller tillbyggnad för Blackebergsskolan under 2026.

Inom planområdet finns ingen offentlig service idag och ingen är inplanerad. Behovet av förskolor bedöms vara tillfredsställt i och med de två tillkommande förskolorna i Blackeberg. Intill den sydvästra delen av planområdet ligger Mälarbackens vård- och omsorgsboende och Blackebergs serviceboende, Tallbackens äldreboende och Västerorts Aktivitetscenter - Stöd vid funktionsnedsättning.

Kommersiell-, social och kulturell service

På en övergripande nivå är det förhållandevis jämn spridning av samlingslokaler och mötesplatser i största delen av Bromma. I rapporten Samlingslokaler och andra mötesplatser i Stockholm (Spacescape 2015) lyfts dock Bromma som ett område av behov av bokningsbara samlings- och möteslokaler där Blackeberg pekas ut som prioriterat område.

I bostadsområdet Blackeberg finns ett större utbud av service som kollektivtrafik, fritidsgård, biograf, apotek, mataffär, bibliotek, restauranger, caféer med mera. Vid Islandstorget finns en mindre centrumbildning med närservice i form av några lokala restauranger, massagecenter, second hand butik, bensinstation, bageri och café. Även vid tunnelbanestationen Ängbyplan finns några restauranger och caféer. För boende i Södra Ängby är det mer än 700 meter gångväg till servicen vid Blackebergsplan. Söder om bostadsområdet Södra Ängby ligger Ängbybadet som med cirka 700 meter till tunnelbanestationen vid Ängbyplan. På sommaren finns det vid Ängbybadet en restaurang, kiosk, beachvolleyplan och en lekplats.

Detaljplanen för Blackebergsvägen samt detaljplanen för Islandstorget (antagen 2017) syftar till att utveckla Blackebergsvägen till urbant stråk och Islandstorget till ett lokalt stadsdelscentrum med arbetsplatser och mer service.

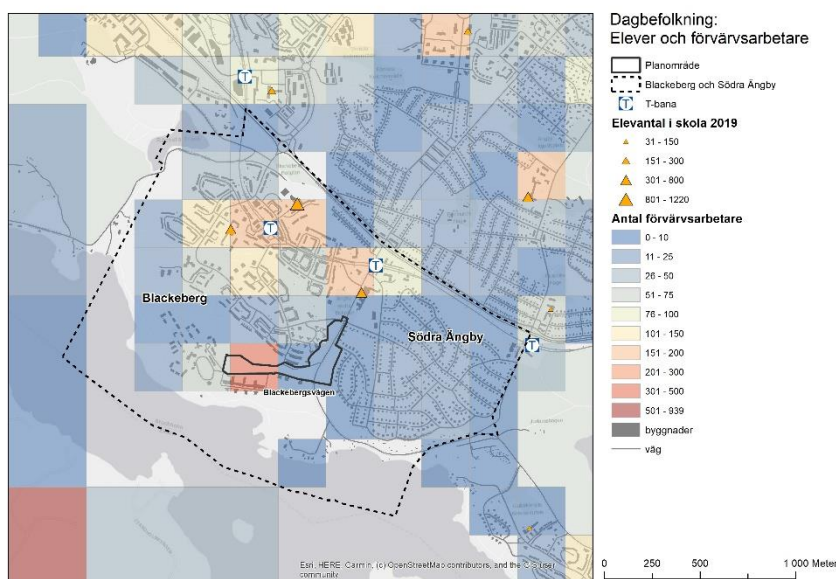
Kulturell service återfinns i Blackeberg men saknas i Södra Ängby. Vid Blackebergsplan finns Blackebergs bibliotek, Blackebergs ungdomscafé Café U vilket är en fritidsgård i Blackeberg för ungdomar 13-17 år, Bio Kaskad som även har en scen för mindre evenemang och lokaler för fest, konferens- teater- eller dans- och musikevenemang med mera.

Idrott

Lite norr om planområdet ligger Ängby IP med en fullstor konstgräsplan vilket är en målpunkt i området. En mindre fotbollsplan, Södra Ängby bollplan, finns inom skolgården på Södra Ängby skolan vilken också ligger precis norr om planområdet. Vid Blackebergs gymnasium ligger Blackebergshallen som är en mindre idrottshall samt Blackebergs bollplan. I rapporten Behov av planerade idrottsanläggningar 2018 - 2040 redovisas ett behov av ytterligare idrottsanläggningar i Bromma. Dessa planeras inte inom Blackebergs eller Södra Ängbys närområde utan är utspridda över övriga delar av Bromma.

Arbetsplatser

Det finns få arbetsplatser i Blackeberg vilket medför att dagbefolkningen är relativt låg och utgörs främst av skolelever vilket kan ses i kartan nedan.

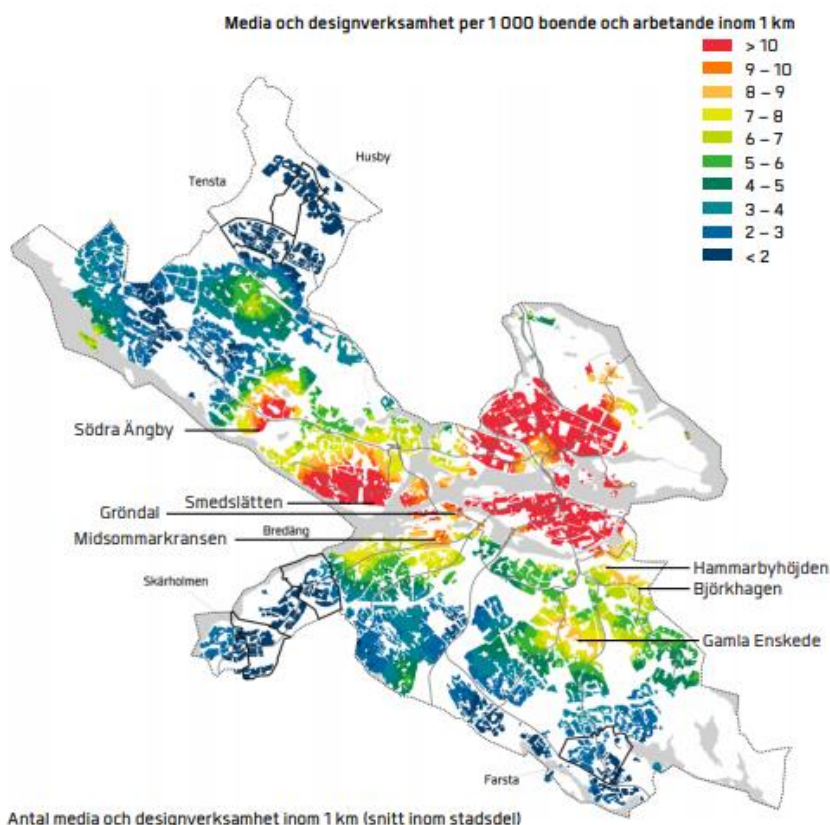

Figur 10 Dagbefolkning med områdets skolor utmarkerade

Arbetsplatserna är främst kopplat till vård, förskole-, och skolverksamhet. I utkanten av den sydvästra delen av planområdet ligger Mälarbackens vård- och omsorgsboende med ett antal arbetsplatser. Bromma har en tydlig boendeprägel och många pendlar ut för att arbeta. Trots detta är näringslivet diversifierat och tillväxten i arbetsställen är hög i Bromma i stort. Enligt Företagandet i Stockholms stad Anställda och arbetstillfällen 2010 - 2019 (2019) finns det en företagsstruktur med många små företag.

Södra Ängby sticker ut i en analys över antal media och designverksamhet per 100 boende och arbetande inom 1 km. På

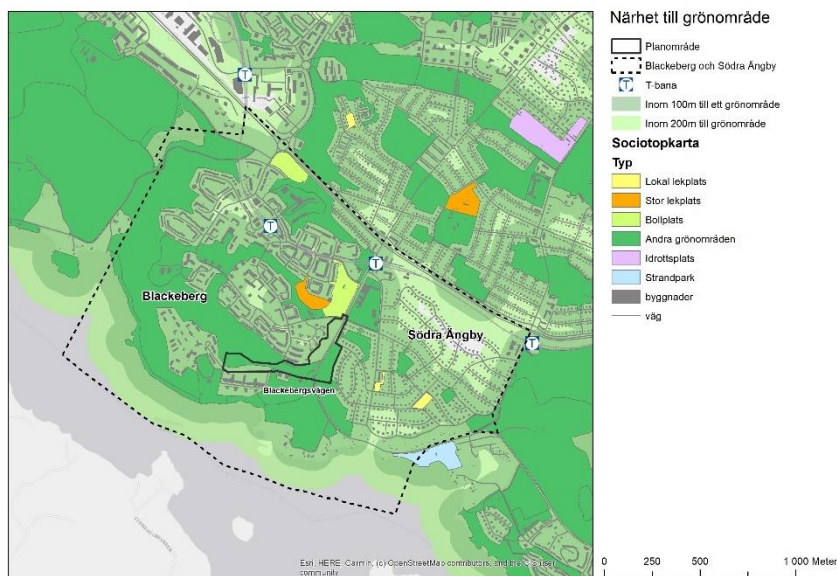
kartan nedan kan det utläsas att en högre andel är verksamma inom design och media per invånare än närliggande områden som Blackeberg. Det betyder att jämfört med omkringliggande yttre stadsområden är det ovanligt många i Södra Ängby som har registrerad verksamhet inom media och design. Antalet media och designverksamheter i Södra Ängby är jämförbart med innerstadsområden som Södermalm och Östermalm.

Figur 11 Karta över design och kulturverksamhet från kartläggning över kulturpotential, Källa Stockholms stad 2015.

Grönyta

Både Blackeberg och Södra Ängby är välförsörjt på grönska, promenadstråk och har närhet till Mälarens vatten. Två naturreservat finns i dess närhet, Grimsta naturreservat väster om Blackeberg och Judarnskogen öster om Södra Ängby. Även mindre naturmarksområden finns såsom Blackebergskogen och Ekbacken för promenader, lek och pulkaåkning. Merparten av de boende i området har också grönska intill och kring bostaden. I kartan nedan ses bebyggelse som har grönområde inom 100 meter samt inom 200 meter.

Figur 12 Grönområde inom 100 meter samt 200 meter

Området har få större gröna mötesplatser. Utöver Blackebergstråket med parkleken Backen i Blackeberg och badplatsen Södra Ängbybadet finns inga större gröna mötesplatser i form av parker och lekparkar för de boende i området. Mindre lekplatser finns spridda på bostadsgårdar i Blackeberg. Inom bostadsområdet Södra Ängby saknas parker och lekplatser inom bostadsområdet vilket illustreras i kartan nedan.

Figur 13 Närhet till lekplats inom 100 meter samt 200 meter kring de större lekplatserna.

Inom planområdet föreslås ängen vid korsningen Blackebergsvägen och Blackebergbacken att rustas upp och bli en mötesplats. Från norra delen av planområdet är det ca 300

meter till parkleken Blackan. Från planområdet är det även ca 700 meter till Ängbybadet och dess lekplats.

Analys En växande stad

Kartan visar:
Röd cirkel: bostäder– villor, främst äganderätter
Lila cirkel: bostäder flerbostadshus, integrerat bostadsrätt/hyresrätt
Gul: Service och tunnelbana
Ljusblå: arbetsplatser
Grönt: naturområden
Streckad linje: planområdet

Figur 14 Illustration över sammanfattande analys för mål 1 som främst visar olika upplåtelseformer och bostadstyper, service, arbetsplatser samt gröna målpunkter.

Blackeberg och Södra Ängby är två bostadsområden av olika karaktär. Båda präglas av att vara områden där merparten av befolkningen pendlar till andra orter för att arbeta. Dagbefolkningen i både Blackeberg och Södra Ängby är därför låg vilket medför låg aktivitet i bostadsområdena dagtid. Detta kan leda till att områdena upplevs som öde dagtid och tillgången till service för de boende blir lägre då kundunderlag dagtid är lågt.

Bostäderna i Södra Ängby utgörs till största del villor. Merparten av bostäderna utgörs av samma typ av boendestorlek och upplåtelseform vilket skapar ett homogent område. Kulturmiljöklassningen för området medför begränsade möjligheter att påverka bostadssammansättningen. Den planerade utvecklingen vid Blackebergsvägen kan därför komplettera bostadsutbudet i Södra Ängby och möjliggöra ett mer diversifierat område och bostadsutbud utan påverkan på kulturmiljövärdet.

I Blackeberg är merparten av bostäderna flerbostadshus med inslag av några få radhus. Inom området är uppdelningen mellan olika lägenhetsstorlekar ojämn med få mindre och större lägenheter vilket medför att vissa grupper kan få det svårt att hitta

Sammanfattning analys:

- Främst nattbefolkning, få arbetsplatser, arbetsplatsen ligger utanför bostadsområdena
- Blackeberg är merparten av alla bostäder flerbostadshus
- I Södra Ängby är merparten av alla bostäder småhus, äganderätter
- Låg tillgång till mindre samt större lägenheter i båda områden
- Behov av mötesplatser/service i Södra Ängby
- Grön stadsdel men få gemensamma gröna mötesplatser
- Många egenföretagare inom kreativ verksamhet som media och design i Södra Ängby
- Många sociala och kulturella mötesplatser i Blackeberg, få i Södra Ängby
- Behov av bokningsbara lokaler

en bostad. Detta kan medföra att människor som vill bo i närområdet behöver flytta till ett annat område eller att flytkedjor stannar upp för att det inte finns tillgång till efterfrågad lägenhetsstorlek. Bristen på små lägenheter påverkar ofta ekonomiskt svagare grupper som unga eller singelhushåll som inte kan bo kvar i närområdet på grund av avsaknaden av mindre, vilket i regel är billigare, lägenheter.

I Södra Ängby är villorna dyra och i Blackeberg finns det låg tillgång till större lägenheter och villor. Detta skapar ett stort glapp mellan de två områdena och medför att de socioekonomiska skillnaderna blir större. För att stärka kopplingen mellan områdena behöver därför den tillkommande bebyggelsen möjliggöra för boende i Blackeberg att flytta till något större men även möjliggöra för boende i Södra Ängby att flytta till något mindre och/eller billigare. En sådan utveckling kan medföra att en brygga mellan de två områdena skapas och att de knyts samman, både fysiskt och visuellt.

Södra Ängby och Blackeberg har få arbetsplatser. Söder om planområdet finns ett vård- och omsorgsboende. I Södra Ängby är många personer verksamma inom kreativ verksamhet som design och media. Tillgången till lokaler för företagare är låg, även tillgången till kulturella mötesplatser i Södra Ängby. För att öka dagbefolkningen i området och skapa levande bottenvåningar längs med Blackebergsvägen kan lokaler i bottenvåningarna inhysa till exempel mindre företag för att dra nytta av den höga koncentrationen av egenföretagande. För att möjliggöra att Blackebergsvägen utvecklas till ett urbant stråk och Islandstorget till ett lokalt stadsdelscentrum i enlighet med översiktsplanen behöver de nya fastigheterna möjliggöra verksamheter och aktiviteter.

Tillgången till kommersiella, kulturella och sociala mötesplatser är god i området men koncentrerade kring Blackebergs centrum. Den planerade utvecklingen kan tillskapa gemensamma kulturella mötesplatser för boende i de olika områdena samt möjliggöra expansion av företagandet i området genom flexibla bottenplanslokaler som kan anpassas utefter efterfrågan och behov.

Tillgången till grönområde är god i både Blackeberg och Södra men det finns få gröna mötesplatser och det råder brist på lekplatser.

Viktiga utgångspunkter och rekommendationer för fortsatt arbete

Projektet har även i det tidigare arbetet bidragit till mål 1 kopplat till socialt värdeskapande. Bland annat bidrar planförslaget till bostadsförsörjningen genom att cirka 370 nya lägenheter föreslås. Omkring hälften av lägenheterna planeras att upplåtas som bostadsrätter och hälften som hyresrätter.

För att lyfta och stärka det sociala värdeskapande ytterligare i följande process föreslås att skapa ett område som möjliggör en större variation av arbetsplatser och bostäder. Dels genom att möjliggöra lokaler i bottenvåningarna för att skapa ett mer aktiverat område dagtid. Detta skulle skapa förutsättningar för en utveckling till ett levande och urbant stråk likt utvecklingsplanerna i Översiktsplanen. Vidare bör lägenheterna komplettera det befintliga bostadsutbudet med mindre lägenheter samt större lägenheter. Det finns även ett behov av gröna offentliga mötesplatser för barn och unga i området då detta saknas i Södra Ängby. Vad som är av vikt är att inte konkurrera med befintliga mötesplatser i Blackeberg utan komplettera med nya typer av mötesplatser.

Utgångspunkter och rekommendationer i punktform

- Skapa mötesplatser för unga i Södra Ängby som inte konkurrerar med befintliga utan kompletterar det som finns
- Arbeta för att möjliggöra en större variation av arbetsplatser och bostäder
- Komplettera områdena med både större och mindre lägenheter
 - Större lägenheter och ettor saknas i Blackeberg
 - Mindre bostäder och lägenheter saknas i Södra Ängby
- Möjliggör för vidare utveckling av en större blandning av boendeformer som radhus och billigare friliggande hus
- Tillskapa gemensamma gröna mötesplatser som lekplatser, parker och parklekar
- Tillskapa bokningsbara lokaler

Stadsbyggnadsmål 2 från ÖP: En sammanhängande stad

Enligt Stockholms stads översiktsplan ska Stockholm vara en sammanhängande stad, där det är naturligt att röra sig mellan olika stadsdelar och besöka nya platser. Människor med olika bakgrund ska kunna mötas i vardagen och stadens många stadsmiljöer med sina olika kvaliteter ska vara tillgängliga för alla invånare.

För att analysera om stadsdelen uppfyller målet med hänseende på sociala värden har frågan ”Hur sammankopplat är stadsdelens gång- och gatunät och finns målpunkter i stadsmiljön som lockar breda grupper?” besvarats och kompletterats med annan information som ansetts relevant.

Inom kapitlet analyseras:

- Befolkningsstatistik med fokus på segregation
- Blandad bebyggelse
- Sammankopplad gatustruktur/ barriärer
- Målpunkter

Befolkning

Blackeberg och Södra Ängby separeras idag av Blackebergsvägen och de socioekonomiska skillnaderna mellan de bägge områdena är stora. I rapporten Skillnadernas Stockholm (Stockholm stad 2015) framgår det att det finns skillnader i bland annat utbildningsnivå, andel förvärvsarbetande, inkomst och ohälsotal.

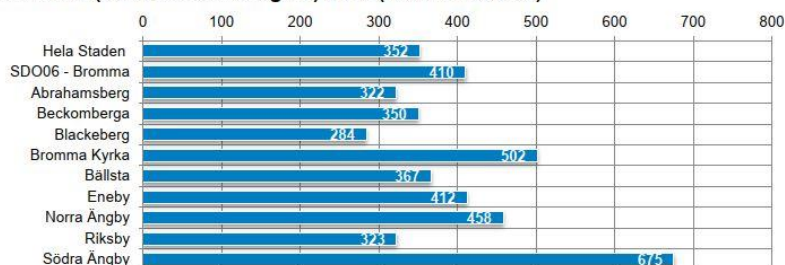
Flera socioekonomiska aspekter för Blackeberg är dock ungefär som Stockholm i stort, i vissa fall något lägre. En stor del av det som skapar skillnaden är Södra Ängbys ovanligt starka socioekonomi. Bland annat har 86,8% eftergymnasial utbildning i Södra Ängby jämfört med Blackebergs 54,8% och Stockholm 59,2%.

Förvärvsfrekvensen i Södra Ängby är bland de högsta i hela Stockholm. Andel förvärvsarbetande i Södra Ängby är 89,7% och Blackeberg 78,8%, genomsnittet i Stockholm är 79,5%. Andelen öppet arbetslösa i Blackeberg är 3,4% vilket är något högre än snittet i Stockholm som är 3%, i Södra Ängby är endast 1,3% öppet arbetslösa. Ingen i Södra Ängby får ekonomiskt bistånd, i Blackeberg får 2,8% ekonomiskt bistånd, snittet i Stockholm är 2,5%.

Andelen utrikesfödda samt inrikesfödda med två utrikesfödda föräldrar i Blackeberg är cirka 36 % vilket är högre än Stockholms snitt 33%. I Södra Ängby är motsvarande siffra

endast 10 %. (Områdesfakta Blackeberg stadsdel 2018 & Områdesfakta Södra Ängby stadsdel 2018, Stockholm stad).

Medelinkomst (exkl. 0-inkomsttagare) 2015 (tusental kronor)

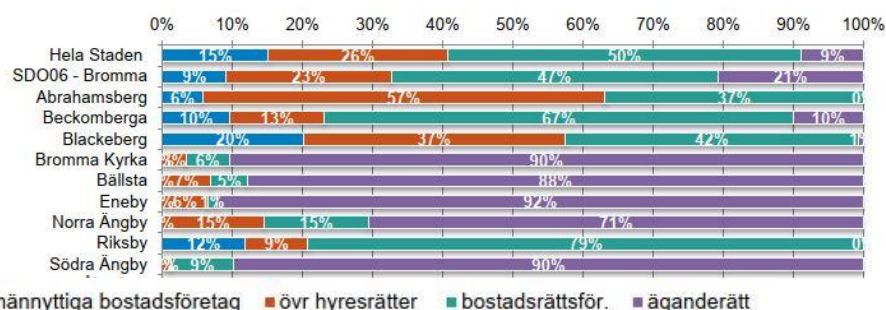
Figur 15 Medelinkomst 2015, Stockholm stad 2017

Även medelinkomsten skiljer sig mellan Södra Ängby och Blackeberg. Figuren ovan visar på skillnaden mellan Södra Ängbys medelinkomst på 675 tusen kronor och Blackebergs 284 tusen kronor år 2018. Prismässigt är det stor skillnad mellan att köpa en lägenhet i Blackeberg och Södra Ängby. I skillnadernas Stockholm (2015) framgår det att i Blackeberg var priserna per kvadratmeter boyta 2011 mellan 27 000 kr–33 000 kr, i Södra Ängby låg priserna mellan 57 000 kr–63 000 kr under samma period.

Blandad bebyggelse

I Bromma i stort utgörs cirka 20% av bostadsbeståndet av småhus och cirka 75% av flerbostadshus, resterande utgörs av specialbostäder. På en övergripande nivå kring Blackebergsvägen är tillgången till olika typer av bostäder, både lägenheter och småhus, god. Boendeformerna är dock till stor del uppdelade mellan stadsdelarna Blackeberg och Södra Ängby. Variationen av boendeformer i vardera området är låg.

Andel lägenheter efter upplåtelseform 2016

Figur 16 Lägenheter efter upplåtelseform 2016, Stockholm stad 2017

Sammankopplad gatustruktur

Det är god tillgång till kollektivtrafik i området i form av både tunnelbana och buss vilket skapar god tillgänglighet till

I Cykelplan (2012) går det att utläsa att det finns god tillgång till cykelkopplingar längsmed Blackebergsvägen och från bostadsområdena i Blackeberg. I Södra Ängby finns inga markerade cykelstråk, dock utgörs gatunätet här av villagator som kan anses vara gång- och cykelvänliga. Möjligheterna att gå och cykla inom de båda områdena kan därför anses vara goda. Kopplingarna mellan de båda områdena är få, likaså är kopplingarna mellan Södra Ängby ut till omkringliggande gatunät begränsade, vilket till viss del även gäller för Blackeberg. I samband med den planerade utvecklingen i området planeras upprustning av parkområden och förbättrade möjligheter för gående och cyklister vilket ska koppla samman de bägge stadsdelarna bättre.

I planförslaget planeras bebyggelsen att medverka till att bygga samman stadsdelarna Blackeberg och Södra Ängby i enlighet med

stadens mål. Bebyggelsen planeras efter befintliga vägar som rustas upp, istället för att bygga helt ny infrastruktur.

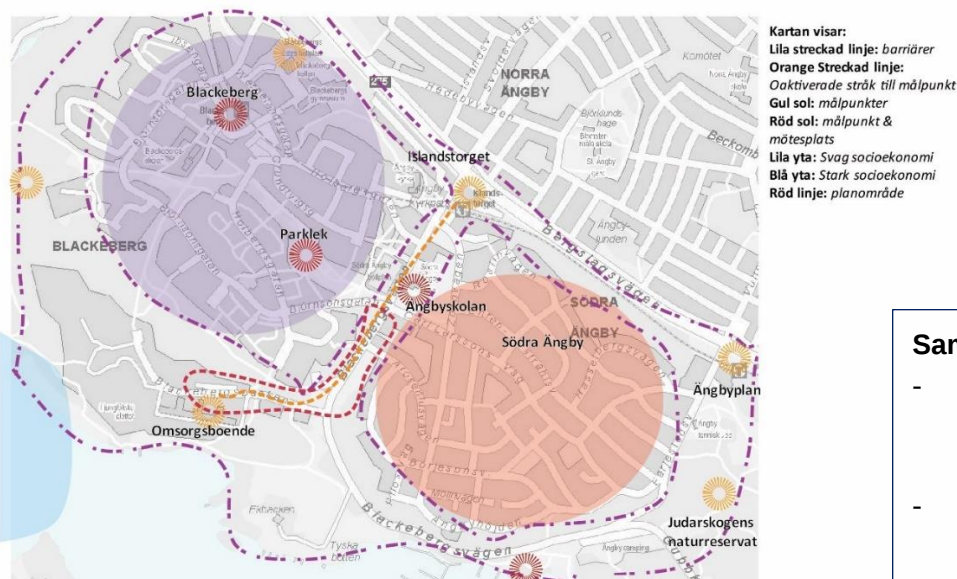
Figur 18 Markering för behov av förstärkt koppling mellan Blackeberg och Södra Ängby i Översiktsplan för Stockholm 2018

Målpunkter

Merparten av de målpunkter som finns i direkt närhet till planområdet ligger kring Islandstorget eller på västrasidan av Blackebergsvägen bortsett från Södra Ängby skolan. Denna ligger dock i utkanten av Södra Ängby och har visuellt sett en svag koppling till bostadsområdet Södra Ängby då grönska omgärdar bostadsområdet.

Omsorgsboendet vid Blackebergsvägen är en målpunkt för arbetande på boendet. Kring boendet återfinns ingen service, vårdboendet har även en svag visuell koppling till omkringliggande bostadsområden.

Analys En sammanhängande stad

Figur 19 Illustration över sammanfattande analys för mål 2 som främst visar målpunkter, barriärer och socioekonomi

Det är stora skillnader mellan Blackeberg och Södra Ängby kopplat till nästan alla socioekonomiska faktorer där Södra Ängby har en ovanligt god socioekonomi. Södra Ängby är ett homogent område sett till både socioekonomi och fysisk struktur, Blackeberg är mer blandat i båda aspekterna.

Om Södra Ängby och Blackeberg analyseras som en helhet finns en blandning av olika boendeformer med villor, radhus och lägenheter. Dock är dessa boendetyper uppdelat på den mindre skalan med olika kluster för de olika bostadstyperna vilket gör att befolkningen är uppdelad mellan områdena. Även de fysiska kopplingarna mellan Blackeberg och Södra Ängby svaga med en topografi som bidrar till att skapa en fysisk barriär mellan områdena. Gång- och cykelvägnätet saknar kopplingar in i Södra Ängby och stråken mellan dessa områden kantas av skog vilket medför låg orienterbarhet och visuell koppling.

Vidare omgärdas de båda område av barriärer. För att stärka kopplingarna mellan områdena krävs utöver tillskapandet av fysiska tvärkopplingar i form av gång- och cykelstråk även visuella kopplingar och gemensamma mötesplatser.

Flertalet av områdets målpunkter är uppdelade mellan områdena med merparten av servicen kring Blackebergsplan. Detta kan vara en målpunkt för boende i Södra Ängby vilket dock bör analyseras vidare för att undersöka om och i så fall vilka målpunkter boende

Sammanfattning analys:

- Stora socioekonomiska skillnad mellan Blackeberg och Södra Ängby
- Bostadsmässigt och befolkningsmässigt homogena områden, speciellt Södra Ängby
- Få fysiska och visuella kopplingar mellan bostadsområdena
- Båda områden avgränsas av barriärer i den lilla och större skalan
- Topografiska och trafikala barriärer och med grönområde som åtskiljer områdena.
- God blandning av boendeformer i området på övergripande nivå, inom respektive stadsdel låg variation
- Låg variation av lägenhetsstorlekar i området
- Få målpunkter för boende mellan de olika områdena som skapar flöden och stärker kopplingar
- Inga målpunkter i Södra Ängby
- Blackebergsplan – viktig målpunkt att förhålla sig till, komplettera inte konkurrera!

i Södra Ängby samt Blackeberg har inom området. Dock finns relativt få gemensamma mötesplatser mellan områdena vilket gör att olika grupper inte möts. Det saknas även offentliga målpunkter inne i bostadsområdet Södra Ängby, både för boende i Södra Ängby men även för boende i Blackeberg. Detta kan bidra till att uppdelningen mellan Södra Ängby och Blackeberg förstärks då de olika bostadsområdena har separata tunnelbanestationer med intilliggande restauranger. Vidare medför detta till att en del av den dagliga interaktionen mellan områdena uteblir.

Vad som är viktigt i med den kommande utvecklingen är tillskapandet av ”dragare” för boende mellan de olika områdena som skapar flöden och stärker kopplingar. Detta kan till exempel vara kulturella och sociala mötesplatser för unga, lekparkar eller gröna mötesplatser. Vid utveckling av mötesplatser är det av vikt att förhålla sig till befintliga mötesplatser och inte konkurrera med dessa utan istället komplettera med nya typer av mötesplatser.

Viktiga utgångspunkter för fortsatt arbete

Projektet har även i det tidigare arbetet bidragit till mål 2 kopplat till socialt värdeskapande. Bland annat planeras upprustning av parkområden och breddade gångbanor och separerade cykelbanor vilket ger förbättrade förutsättningar för gående och cyklister. Även möjlighet till en ny mötesplats vid korsningen Blackebergsvägen och Blackebergbacken skapas och den nya bebyggelsen kopplar samman de bägge stadsdelarna. Planförslaget innebär att bostadsbebyggelse med blandade upplåtelseformer kan byggas i gränslandet mellan Blackeberg och Södra Ängby vilket stärker kopplingarna mellan områdena. För att lyfta och stärka det sociala värdeskapande i följande process och att utvecklingen ska skapa ytterligare förutsättningar för boende i de olika områdena att möta varandra i sitt vardagsliv föreslås följande insatser.

För att stärka kopplingarna mellan Blackeberg och Södra Ängby behövs utöver blandade upplåtelseformer även en blandning av bostadstyper och lägenhetsstorlekar. För att både boende i Blackeberg och Södra Ängby ska kunna flytta in i det nya området och därmed stärka kopplingarna mellan de två bostadsområdena behöver det tillskapas även billigare bostäder för att kunna skapa en socioekonomiskt mer sammanhållen stadsdel.

De tillkommande mötesplatserna som planeras behöver agera dragare för boende mellan de olika områdena och därmed skapa flöden och stärka kopplingar. För att lyckas med detta föreslås dialog med boende i området med fokus på barn och unga då dessa är stora grupper inom båda områdena med få målpunkter.

Utgångspunkter i punktform

- Viktigt att tillskapa en variation av bostäder som möjliggör för både boende i Blackeberg och Södra Ängby att flytta in i det nya området
- Arbeta för att bryta upp och överbygga den barriär som Blackebergsvägen skapar
- Arbeta för att skapa en blandning av bostadstyper i den lilla skalan som kompletterar befintliga utbudet
- Tillskapa målpunkter för boende i Blackeberg i/ntill Södra Ängby, fokus på unga som saknar målpunkter i Södra Ängby idag
- Tillskapa (starka) "dragare" för boende mellan de olika områdena som skapar flöden och stärker kopplingar
 - o Ex. större parker och lekparkar
- Säkerställ att tillkommande målpunkter inom utvecklingsområdet inte konkurrerar med Blackebergspan utan kompletterar det som finns

Stadsbyggnadsmål 3 från ÖP: God offentlig miljö

Enligt Stockholms stads översiktsplan ska Stockholm ha en mångfald av identitetsstarka stadsdelar med levande centrum. Stadens alla delar ska erbjuda en bra livsmiljö med god tillgång till stadskvaliteter och välgestaltade och trygga offentliga miljöer som inbjuder till delaktighet och lokalt engagemang.

För att analysera om stadsdelen uppfyller målet med hänseende på sociala värden har frågan "Hur ser stadsdelens tillgång till grundläggande stadskvaliteter; samhällsservice, kultur, kollektivtrafik, butiker, arbetsplatser, bra offentliga rum och parker ut?" besvarats och kompletterats med annan information som ansetts relevant.

Inom kapitlet analyseras:

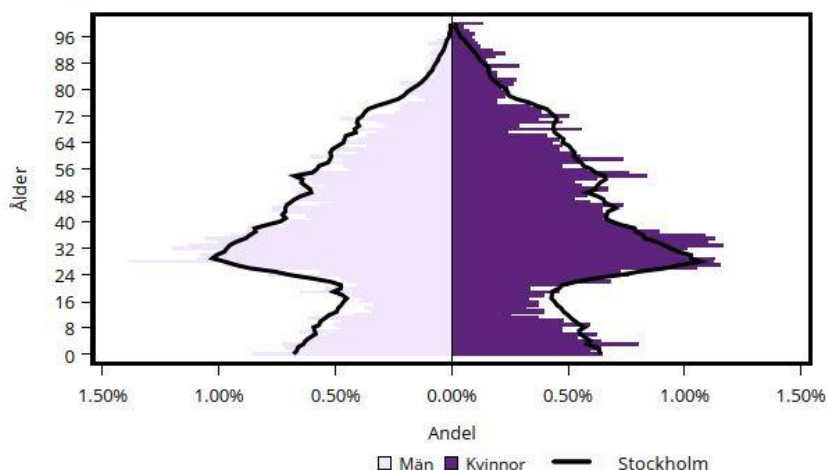
- Befolkning fokus olika grupper
- Tillgång till stadskvaliteter
- Trivsel och rekreation
- Trygghet och säkerhet

Befolkning

Åldersfördelningen i Blackeberg följer till stora delar snittet i Stockholm, se graf nedan. Några grupper sticker ut som är fler i antal jämfört med genomsnittet i Stockholm: Till exempel är det

ovanligt många mellan 25 – 40, barn under 8 år, unga män kring 25, kvinnor kring 40 samt äldre kvinnor över 80. Av de personer som bor i Blackeberg är cirka 60% i arbetsför ålder. Lite mer än hälften av Blackebergs befolkning är alltså mellan 25 - 64 år.

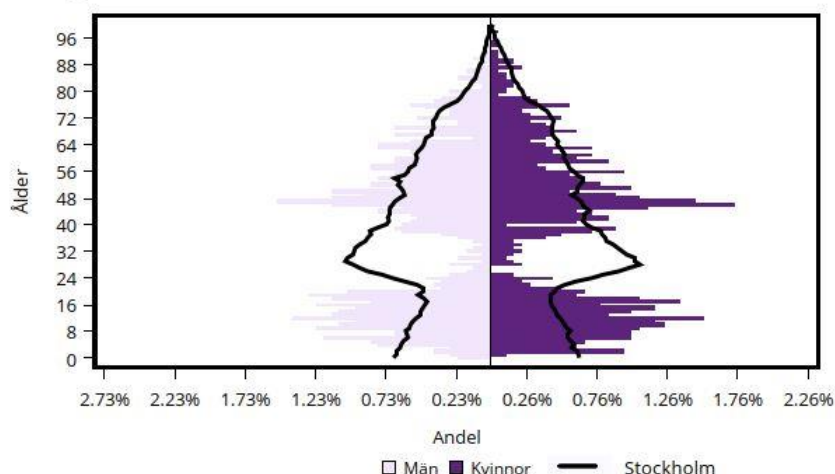
Folkmängd efter ålder den 31 december 2018

Figur 20 Åldersfördelningen i Blackeberg

Åldersfördelningen av de boende i Södra Ängby skiljer sig till stor del från snittet i Stockholm, se graf nedan. Jämfört med stadens genomsnitt är det många fler mellan 0 – 24 år samt mellan 40 - 56 år. Det är ovanligt få mellan 25 – 40 år i området jämfört med stadens genomsnitt. I Södra Ängby är lite mindre än hälften, 46%, av befolkningen är mellan 25 - 64 år.

Folkmängd efter ålder den 31 december 2018

Figur 21 Åldersfördelningen i Södra Ängby

Procentuellt är skillnaden mellan andelen unga på 6 – 15 år relativt stor mellan Södra Ängby och Blackeberg. I faktiska siffror är skillnaden mindre, det bor cirka 380 mellan 6 – 15 år i Södra Ängby vilket är några fler än de 310 i samma ålder som bor i

Blackeberg (Områdesfakta Blackeberg stadsdel 2018 & Områdesfakta Södra Ängby stadsdel 2018, Stockholm stad).

Tillgång till stadskvaliteter

Stadskvaliteter kan konkretiseras som en variation och en koncentration av målpunkter som samhällsservice, kultur, kollektivtrafik, butiker, arbetsplatser, offentliga rum och parker.

Likt beskrivet i kapitel 1 och 2 finns det god tillgång till stadskvaliteter kring Blackebergplan. Området har ett centrum vid tunnelbanan och flera små centrum i området. I bostadsområdet Södra Ängby finns utöver några förskolor ingen offentlig eller kommersiell service, tillgången till stadskvaliteter inom bostadsområdet är därför låg utifrån den aspekten. Vid Tunnelbanestationen vid Ängbyplan finns mindre kluster av service. Vid Islandstorget norr om planområdet finns också ett mindre kluster av service kring tunnelbanestationen.

Ickekommersiella mötesplatser som finns i området idag är utöver Ängbybadet bland annat parkleken Blacken, fotbollsplanerna och mindre lekplatser. Idag finns få större lekplatser som fungerar uppsamlade för olika bostadsområden. Utöver beachvolleyplanen vid Ängbybadet finns det få idrottsplatser för andra sporter än fotboll i området.

Det finns många fina offentliga rum i form av gator i området. Både Södra Ängby och Blackeberg har vackra välgestaltade gator ofta rika på grönska. Blackebergsvägen utmärker sig med sin karaktär av landsväg och med fordon med relativt hög hastighet. Planprojektets syfte är bland annat att Blackebergsvägen ska utvecklas till ett urbant stråk med höga stadskvaliteter. Den nya bebyggelsen ska bidra till en attraktiv gata med välgestaltade fasader och attraktiva bottenvåningar. Gatan får med breddade gångbanor och med separerade cykelbanor förbättrade förutsättningarna för gående och cyklister.

Stadsdelarna Södra Ängby och Blackeberg har god tillgång till kollektivtrafik. Även planområdet har god tillgång med busshållplatser direkt intill planerad bebyggelse och med tunnelbanans station Islandstorget på knappt 400 meters gångavstånd. Blackebergs tunnelbanestation ligger inom ett avstånd på cirka 700 meter.

Parker och naturmiljö

Södra Ängby och Blackeberg ligger mellan två naturreservat, Judarskogens och Grimsta naturreservat vilket medför god tillgång till större sammanhängande naturområden med höga natur- och vistelsevärden. Grimstaskogen är en viktig målpunkt för rekreation och friluftsliv med kopplingar till Blackebergsstråket. Friytorna inom Blackeberg och Södra Ängby är ofta naturmarker i starkt kuperad terräng där många är bullerpåverkade av kringliggande trafikleder. Närheten till Mälaren är en naturtillgång och målpunkt i området.

Figur 22 Planområdet har med sitt läge mellan Judarskogens och Grimsta naturreservat god tillgång till större sammanhängande naturområden. Planområdet är markerat i gult.

Det finns idag få offentliga parker som kan fungera som uppsamlade målpunkter för boende i både Blackeberg och Södra Ängby. Blackebergsstråket lyfts i Översiktsplanen för Stockholm stad som ett centralt parkstråk genom stadsdelen som ska värnas och utvecklas med nya målpunkter och förstärkta entréer genom att skapa en rekreativ och ekologisk koppling mellan Blackeberg och Södra Ängby. Blackebergsstråket planeras att rustas upp i samband med att nya bostäder tillkommer vid Islandstorget och utmed Blackebergsvägen. Den kommande bebyggelsen kommer därmed att ha god tillgång till rekreativa naturområden, Blackebergsstråket och kommer att ligga inom cirka 200 – 600 meter till vattnet.

Figur 23 Närhet till lekplats med gul markering för 100 meter och orange för 200 meter, planområdet är ungefärligt markerat i rött.

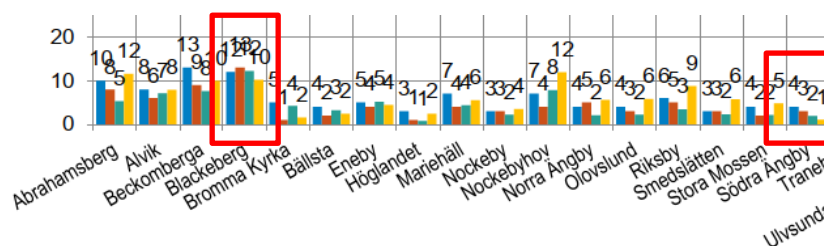
I kartan ovan illustreras avståndet från lekplatser inom närområdet. Gult symboliserar 200 meter avstånd till en större lekplats och rött symboliserar 100 meter vilket visas kring både större och mindre lekplatser. Till den stora lekplatsen Blackan som ligger i Blackebergstråket är det i från de nordligaste delarna av planområdet cirka 200 meter. Till resterande delar av planområdet är det upp till 900 meter till närmaste lekplats. Enligt Stockholms stads riktlinjer för avstånd till park/lek i parkprogrammet är 200 meter eftersträvarsvärt avstånd för en kvarterspark och lek. Endast de mest nordligaste delarna av planområdet har således tillgång till lek och kvarterspark enligt Stockholm stads riktlinjer.

Trygghet och säkerhet

Känslan av trygghet behöver inte sammanfalla med risken för att utsättas för brott, det vill säga säkerheten på platsen, eller var en viss typ av brott sker men det finns ofta samband mellan dessa parametrar. Trygghet är ofta sammankopplat med en plats överblickbarhet, orienterbarhet och hur upplyst och välskött platsen är. Skadegörelsebrott medför därför ofta en upplevelse av otrygghet. Vetskapen av att flertalet personer har blivit utsatta för brott på platsen skapar också en upplevelse av otrygghet och i vissa fall även en osäkerhet. I detta avsnitt analyseras därför både trygghetsmätningar och brottsstatistik från platsen.

Enligt statistik från Stockholms trygghetsmätning är boende i Bromma relativt trygga jämfört med många andra områden i Stockholm. Fler personer upplever en oro för brott och oro för att gå ut sent i Blackeberg jämfört med Södra Ängby. Orosmätningarna för båda områden visar att oron har ökat något i båda områdena från 2008 till 2017.

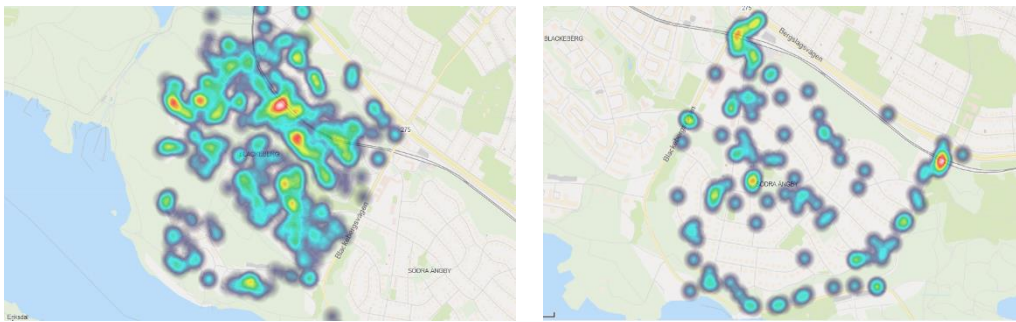
Generellt är boende i Blackeberg utsatta för mer brott än boende i Södra Ängby. Statistiken kring utsatthet för stöld i hushållet är dock högre i Södra Ängby än i Blackeberg.

Figur 24, Oro för att gå ut sent Stockholms trygghetsmätning blått visar trygghetsmätning från 2008, rött 2011, grönt 2014 och gult 2017.

Blackeberg sticker ut jämfört med andra områden i Stockholm med en hög andel personer som upplever problem med mörka områden. År 2017 svarade 27% att de hade problem med mörka områden i Blackeberg. Av boende i Södra Ängby upplever endast 9 % problem med mörka områden. Även upplevelsen av att ungdomar i stor utsträckning stör ordningen i området där de bor skiljer sig åt mellan områdena. I Blackeberg år 2017 svarade 9% ja på frågan jämfört med 1% i Södra Ängby samma år. Fler kvinnor än män upplever i Bromma att de är otrygga och oroliga för att exempelvis ta sig från tunnelbanan till sitt hem nattetid. Oron för att utsättas för sexuella ofredanden är också större hos kvinnor. Fler kvinnor än män upplever också att det finns problem med dåligt upplysta platser i stadsdelen Bromma.

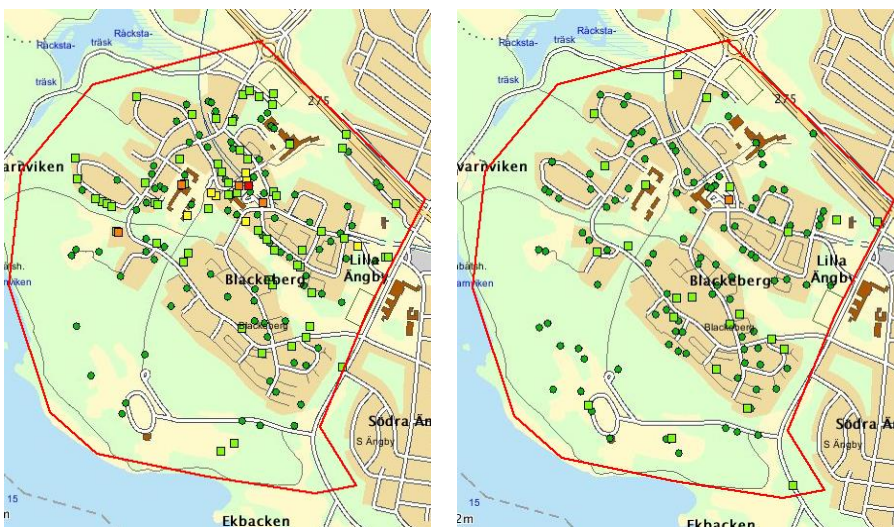
I kartan nedan redovisas en samlad bild över narkotikabrott, skadegörelsebrott, inbrott, våldsbrott och övriga brott mot person samt tillgreppsbrott i Blackeberg och Södra Ängby under 2019. Den röda färgen påvisar en högre koncentration av utförda brott följt av orange, gul, grön och blått i fallande skala.

Figur 25 Brott i Blackeberg och Södra Ängby 2019 från polisen 2020-04-14.

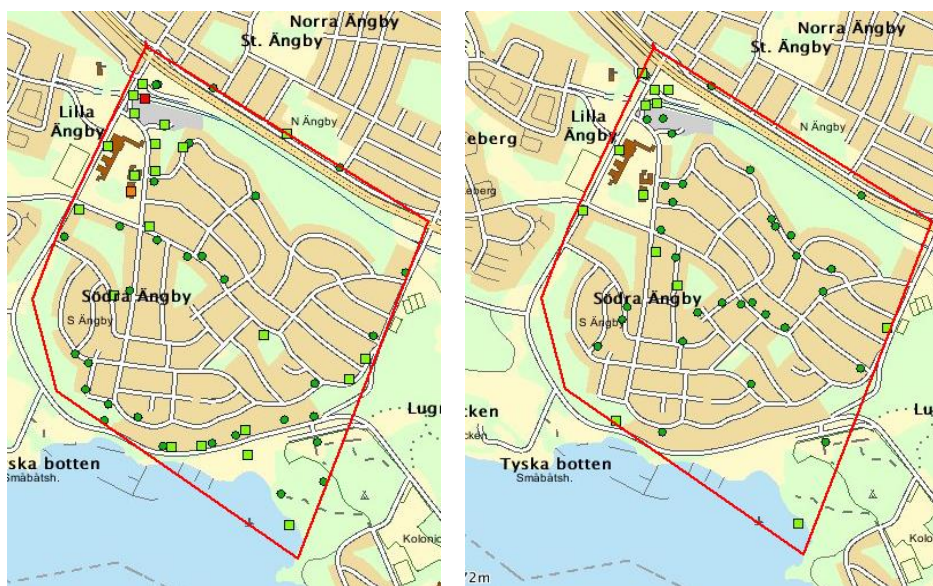
I Blackeberg är brotten utspridda över hela området med en något högre koncentration kring stationsområdet samt kring bostadsgården i de västra delarna av Blackeberg. I Södra Ängby är istället brotten till stor del koncentrerade utanför bostadsområdet med ett undantag kring den mest centrala delen av området. En stor andel av brotten sker kring tunnelbanestationerna i båda bostadsområdena. I korsningen Blackebergsvägen/ Björnsonsgatan/ Carl Larssons väg finns också en koncentration av utförda brott.

Vid analys av olika typer av brott utmärker sig brotten skadegörelse och tillgreppsbrott som rån och stöld som mer vanliga i områdena jämfört med övriga analyserade brott som är narkotikabrott, inbrott samt våldsbrott och övriga brott mot person. Gällande skadegörelsebrott i Blackeberg återfinns den största koncentrationen av utförda brott kring Blackebergsplan och tunnelbanestationen.

Figur 26 Skadegörelsebrott Blackeberg 528 brott och Tillgreppsbrott Blackeberg 181 brott 2019, karta från polisen 2020-04-14.

Även i Södra Ängby sker de flesta skadegörelsebrotten kring tunnelbanestationen med fler brott kring Islandstorgets tunnelbanestation jämfört med Ängbyplans station. Även Södra Ängby skolan är utsatt för skadegörelsebrott samt längsmed Carl Larsson vägen. Gällande tillgreppsbrotten vilket innebär råd och stöld finns inte samma koncentration kring tunnelbanestationerna utan brotten har en större spridning inne i bostadsområdena jämfört med många andra brott, speciellt i Södra Ängby.

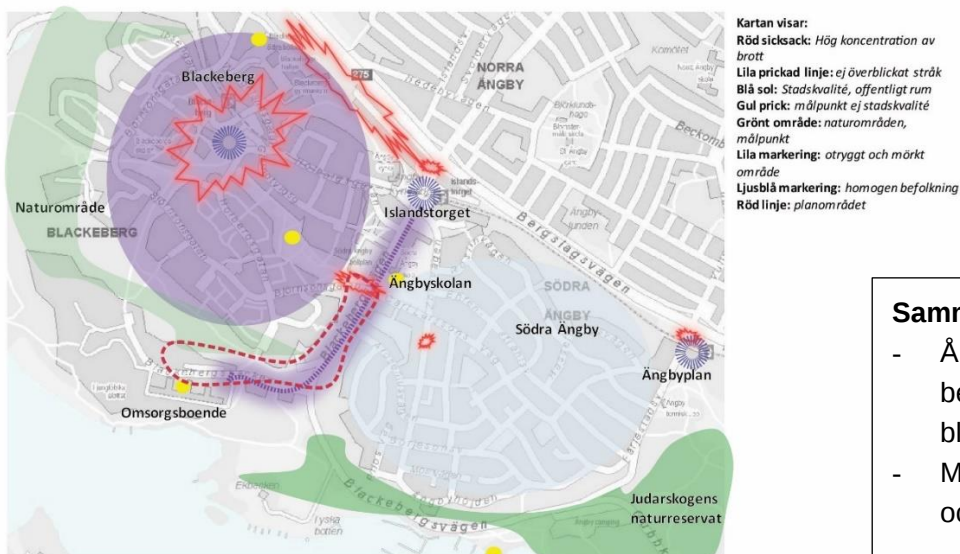

Figur 27 Skadegörelsebrott Södra Ängby 226 brott och Tillgreppsbrott Södra Ängby 58 brott 2019, karta från polisen 2020-04-14.

En stor del av genomförda brotten i Södra Ängby sker vid Islandstorgets tunnelbanestation och längsmed Blackebergsvägen vilken kopplar samman tunnelbanestationen vid Islandstorget och arbetsplatsen Mälarbackens vård- och omsorgsboende. Personer som arbetar kvällspass på vård- och omsorgsboendet kan förväntas använda detta stråk kvälls- och nattetid. Blackebergbacken kan i dagsläget upplevas som mörk och otrygg i och med att den kantas av skog samt att få byggnader och entréer vänder sig mot gatan.

Den planerade bebyggelsen kommer att medföra att fler rör sig i området samt fönster och entréer mot gatan. Överblickade stråk och fler aktiverade gaturum kommer att bidra till att fler kan ha uppsikt över gatorna och gångvägarna vilket kan bidra till ökad upplevd trygghet längsmed stråket.

Analys God offentlig miljö

Figur 28 Illustration över sammanfattande analys för mål 3 som visar på var stadsqualiteter finns i området, otrygga och mörka stråk/områden samt var det finns en hög koncentration av brott.

Åldersfördelningen skiljer sig åt mellan områdena. Befolkning i Södra Ängby är homogen med en ålderssammansättning som till stor del skiljer sig från genomsnittet i Stockholm med en större andel unga och vuxna i arbetsför ålder, det vill säga en stor andel barnfamiljer. Befolkningen i Blackeberg är mer blandad och liknar mer genomsnittet i Stockholm men med något fler unga än genomsnittet.

Trots den stora andelen unga i båda områdena finns få gemensamma mötesplatser för denna grupp. Målpunkter i form av grönområden, rekreativa stråk och fotbollsplaner finns det gott om. Det finns dock en brist på lekplatser och målpunkter för unga tjejer då fotbollsplaner tenderar att domineras av unga killar. En större lekplats och park inom planområdet mellan de båda bostadsområdena skulle kunna fungera som en mötesplats för både nyinflyttade och barn och unga i Södra Ängby och Blackeberg. Genom att tillskapa aktiviteter för olika åldersgrupper som kompletterar befintliga lekplatser och målpunkter kan kopplingen mellan områdena stärkas och en ny gemensam mötesplats skapas.

Det finns tre områden där stadsqualiteter i huvudsak har identifierats. Dessa har olika koncentration av stadsqualiteter, vilket illustreras i kartan med olika storlek på markering, alla tre är lokaliserade kring tunnelbanestationerna. Merparten av områdets stadsqualiteter samt den högsta koncentrationen av dessa

Sammanfattning analys:

- Åldersmässigt homogen befolkning i Södra Ängby, mer blandat i Blackeberg
- Många barnfamiljer i Södra Ängby och Blackeberg
 - o få mötesplatser för barn
- Stora delar saknar närhet till lekplats
- De ytor för sport som finns är främst för fotboll, här behövs fördjupad analys kring vad som behövs och efterfrågas
- Få gemensamma offentliga mötesplatser, främst i Södra Ängby
- Brist på mötesplatser för unga tjejer
- Stor andel brott kring tunnelbanestationerna
- Större tillgång till stadsqualiteter i det socioekonomiskt svagare området
- God tillgång till naturområden
- Fler trygga i Södra Ängby än i Blackeberg
- Många upplever problem med mörka områden i Blackeberg
- Den planerade utvecklingen bedöms leda till ökad trygghet i området
- Viktigt att med den planerade utvecklingen skapar plats med målpunkter för både nyinflyttade och boende i Blackeberg och Södra Ängby

i närområdet återfinns på och kring Blackebergsplan. Områdets stadskvalitéer ligger således i området med sämre socioekonomiska förutsättningar. I Södra Ängby där boende har en ovanligt hög socioekonomi återfinns ytterst få stadskvalitéer i form av offentlig och kommersiell service. Detta kan bidra till att skapa incitament för boende i Södra Ängby att besöka Blackebergsplan. Det finns dock få incitament för boende i Blackeberg att besöka Södra Ängby.

Vidare upplever många problem med mörka områden i Blackeberg och kopplingar till och från Blackebergsplan har identifierats som otrygga och mörka. Här sker också merparten av alla brott i området. En av områdets största mötesplatser och vägen till och från denna anses vara ett av området mest otrygga platser. Detta kan medföra att vissa grupper undviker platsen kvällstid och inte känner sig trygga att använda områdets offentliga rum och mötesplats.

Även Blackebergsvägen som ligger inom planområdet har identifierats som ett otryggt stråk. Denna väg är en viktig koppling mellan tunnelbanestationen vid Islandstorget och arbetsplatsen Märjarbackens vårdboende. Då vårdboendet även har nattpersonal innebär det att vårdpersonal åker till och från arbetsplatsen nattetid. Då detta stråk är identifierat som otryggt samt att en stor del av genomförda brott i Södra Ängby sker längs med stråket är det av stor vikt att säkerställa trygghetsskapande insatser vid utvecklingen av gångstråket. Genom att öka överblickbarheten, förbättra belysningen, tillskapa aktiva fasader och entréer mot gatan kan tryggheten förbättras. Den visuella kopplingen till vattnet kan även stärkas för att öka trivselen och orienterbarheten.

Viktiga utgångspunkter för fortsatt arbete

Projektet har även i det tidigare arbetet bidragit till mål 3 kopplat till socialt värdeskapande. Bland annat innebär förslaget att fler människor rör sig i området samt fönster och entréer mot gatan vilket bidrar till en högre upplevd trygghet i området. Blackebergsbacken kan i dagsläget upplevas som mörk och otrygg i och med att få byggnader och entréer vänder sig mot gatan. Utvecklingen bidrar också till ett ökat befolkningsunderlag vilket skapar möjlighet till ytterligare service i närområdet. För att lyfta och stärka det sociala värdeskapandet ytterligare och för att utvecklingen ska bidra till att fler grupper får tillgång till stadskvaliteter i följande process föreslås följande insatser.

Men en hög andel unga i både Blackeberg och Södra Ängby behövs en uppsamlade mötesplats för dessa grupper inom planområdet. Lekplatser och parkytor kan bidra till att stärka kopplingen mellan områdena. Vidare bör trygghetsskapande insatser längsmed Blackeborgsaven prioriteras för att öka tryggheten, både för arbetande i området idag och för de framtida boende längsmed stråket.

Merparten av stadskvaliteterna ligger idag vid Blackeborgsplan. För att tillgängliggöra dessa för boende i Södra Ängby och för de nyinflyttade i den kommande bebyggelsen bör upplysta, trygga, gena och överblickbara kopplingar mellan dessa områden prioriteras. Detta görs delvis genom insatser som bidrar till att Blackeborgsvägen upplevs som trygg. Insatser som kan öka tryggheten är till exempel belysningsinsatser som skapar en varierad och god belysning och överblickbarhet längsmed hela stråket. Även aktiverade gatuplan bidrar till ökad trygghet, underlaget för handel bör då undersökas och möjliggörande för flexibla lösningar. För att aktivera gatuplanen kan andra aktiviteter inhysas där underlaget viker som till exempel bokiningsbara lokaler, arbetsplatser, mötesplatser för de boende i huset som tvättstuga eller gemensamhetslokal, kulturverksamhet med mera. Detta skulle bidra till att Blackeborgsvägen blev mer överblickat och aktiverat under fler timmar på dygnet och på så vis bli tryggare.

Utgångspunkter i punktform

- Tillskapa lekplatser i området som kan fungera som gemensamma mötesplatser
- Tillskapa ytor för sport som inte är för fotboll
- Tillskapa gemensamma offentliga ytor, främst kopplat till Södra Ängby – komplettera inte konkurrera
- Öka tillgång till stadskvalitéer kopplat till Södra Ängby
- Genomför fördjupad trygghetsanalys/undersökning längs Blackeborgsvägen för att säkerställa rätt åtgärder
- Säkerställ och satsa på trygghetsskapande åtgärder som belysningsinsatser, levande gatuplan (undersök underlaget för handel och möjliggör för andra aktiviteter där underlaget viker som mötesplatser/tvättstuga/gemensamhetslokal för boende, kulturverksamhet, kontor m.m.)
- Fokusera på varierad belysning längsmed Blackeborgsvägen ner till vårdboendet för tryggare gångvägar

Stadsbyggnadsmål 4 från ÖP: En klimatsmart och tålig stad

Enligt Stockholms stads översiktsplan ska Stockholm vara en klimatsmart stad, där effektiv markanvändning och transporteffektiv stadsstruktur bidrar till ökad tillgänglighet, minskad klimatpåverkan och begränsad resursförbrukning. Stadsstrukturen och de tekniska systemen ska vara välfungerande och tåliga så att staden kan möta klimatförändringar och andra påfrestningar.

För att analysera om stadsdelen uppfyller målet med hänseende på sociala värden har frågan ”Hur stöttar stadsstrukturen de kapacitetsstarka färdssätten och kan välbefinnande och hälsa tillgodoses vid påfrestningar?” besvarats och kompletterats med annan information som ansetts relevant.

Inom kapitlet analyseras:

- Befolkningsstatistik fokus hälsa
- Mobilitet
- Återbruk och cirkulär ekonomi
- Klimatanpassning

Befolkning

Även utifrån aspekten hälsa finns det stora skillnader mellan Blackeberg och Södra Ängby. Blackebergs har ovanligt höga ohälsotal på cirka 23 dagar per person år 2018 vilket kan jämfört med snittet i Stockholm på cirka 16 dagar. Södra Ängby har istället ovanligt låga ohälsotal på 3,4 dagar under 2018. För båda områdena är det kvinnor som har högst ohälsotal. (Områdesfakta Blackebergs stadsdel 2018 & Områdesfakta Södra Ängby stadsdel 2018).

Mobilitet

Det är god tillgång till kollektivtrafik i området i form av både tunnelbana och buss vilket även beskrivs i kapitel 2. Buss trafikerar Blackebergsbacken och Blackebergsvägen, närmaste hållplatser finns direkt intill planerad bebyggelse. Tunnelbanans station Islandstorget ligger på knappt 400 meters gångavstånd nordöst om planområdet. Blackebergs tunnelbanestation ligger inom ett avstånd på cirka 700 meter. Få känner oro för att gå hem från tunnelbanestation kvälls- och nattetid i Bromma sett till många områden i Stockholm. Fler känner dock oro för detta i Blackeberg jämfört med Södra Ängby. Oron har också ökat något från år 2014 till år 2017.

Likt nämnt i kapitel 2 är möjligheterna att gå och cykla inom de båda områdena goda. Med den planerade utvecklingen ska gångbanor bereddast och separerade cykelbanor förbättras vilket

kommer att förbättra förutsättningarna för gående och cyklister. Byggaktörerna har föreslagit mobilitetsåtgärder för att kunna minska bilanvändandet och därmed parkeringsbehovet. Bland annat ska de verka för bilpool, ökade informationsåtgärder, cykelrum med servicefunktioner och cykelpool.

Återbruk och cirkulär ekonomi

För den tillkommande bebyggelsen längsmed med Blackebergsvägen ska återvinning ske på den egna kvartersmarken vilket medför goda möjligheter till återvinning.

Klimatanpassning

Hälsorisker

Bebyggelsen inom planområdet är inte placerad inom något område med risk för översvämningar. Det finns inte heller några kända markföroreningar. Luftkvaliteten är god i området.

Bebyggelsen är utsatt för buller, främst från Blackebergsvägen, men även från fotbollsplanen norr om planområdet. En god boendemiljö bedöms kunna skapas utifrån nuvarande bullerstörningar. Dock konstaterar bullerutredningarna att åtgärder krävs för att klara bullerskyddade uteplatser som ljuddämpare på balkonger och delvis inglasade balkonger.

Temperaturreglering (värmeöar etc.)

Skogar och stora träd bidrar till skugga och kylande effekter på mark och mikroklimat. Då det finns mycket vegetation inom planområdet är tillgången till rekreativa och skuggade ytor god. Skogsområdena kan bidra med temperaturreglerande effekter och motverka värmeöar. Även vattnet bidrar till temperaturreglerande effekter och koler luften under dagen samt bidrar till att värma luften nattetid.

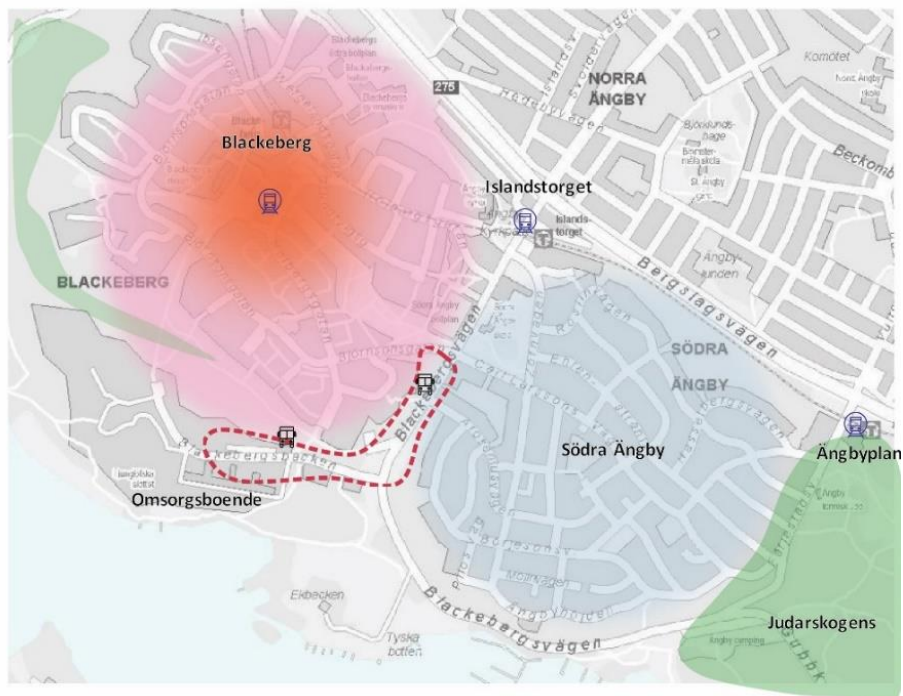
Den planerade bebyggelsen är till stora delar planerad på jungfrulig naturmark längsmed Blackebergsvägen och Björnsonsgatan. En intressekonflikt finns därmed i och med den planerade bebyggelsen mellan bevarande av naturmark och tillförande av nya bostäder.

Analys En klimatsmart och tålig stad

Kartan visar:
 Blå symbol: tunnelbana
 Röd skuggning: otrygghet
 Svart symbol: buss
 Rosa område: ohälsa
 Blått område: god hälsa
 Grönt: Naturreservat och naturområden

Sammanfattande analys

- Stora skillnader mellan områdenas ohälsotal
 - o Blackeberg ovanligt höga ohälsotal
- God tillgång till kollektivtrafik, dock otrygga vägar till kollektivtrafiken i Blackeberg
- Utvecklingen skulle kunna, med en utveckling av service, bidra till minskat bilberoende – främst för boende i Södra Ängby
- Utvecklingen bidrar till förbättrade gång- och cykelstråk längsmed Blackebergsvägen
- Grönt område vilket skapar goda förutsättningar för rekreation och klimatreglerande ekosystemtjänster

Figur 29 Illustration över sammanfattande analys för mål 4 som lyfter hur den fysiska miljön stöttar ett hållbart liv eller inte och hur detta fysiskt hör samman med ohälsotal.

Blackebergs sticker ut jämfört med genomsnittet i Stockholm med ovanligt höga ohälsotal. Södra Ängby sticker ut åt andra hållet med ovanligt låga ohälsotal. Tillgången till rekreativa tråk, naturområden och grönytor är god för båda områdena. Tillgången till idrott och sportanläggningar är bättre i Blackeberg än Södra Ängby och tillgången till gång- och cykelvägnät är också bättre i Blackeberg än i Södra Ängby. Här behövs vidare analys av varför ohälsotalen i Blackeberg är så ovanligt höga och om utvecklingen av Blackebergsvägen kan bidra till att skapa incitament för att förbättra dessa siffror. Till exempel genom tillskapande av kompletterande offentliga rum som kan bidra till förbättrad trivsel och välmående.

Även tillgången till kollektivtrafik är god för de båda områdena. Dock upplever många i Blackeberg otrygghet till och från kollektivtrafiken och problem med mörka områden i Blackeberg vilket kan påverka användandet av kollektivtrafik negativt.

Idag är det låg tillgång till service i Södra Ängby vilket kan bidra till ett ökat bilberoende då området är socioekonomiskt starkt med relativt stora avstånd till vardagsservice som mataffär. Det finns också få offentliga ytor och gemensamma mötesplatser för de boende i Södra Ängby. Den planerade utvecklingen längsmed

Blackebergsvägen kan bidra till att öka närheten av stadskvalitéer för boende i Södra Ängby med tillkommande kommersiell service och aktiverade gatuplan. Om tillkommande service möjliggör att ärenden som tidigare varit bundet till bilanvändande istället sker närmare hemmet inom gångavstånd kan utvecklingen bidra till att minska bilberoendet.

Både Blackeberg och Södra Ängby är gröna områden med närliggande skyddad natur med höga rekreativa och naturmässiga värden. Utöver sociala värden medför detta goda förutsättningar för klimatreglerande ekosystemtjänster.

Viktiga utgångspunkter för fortsatt arbete

Projektet har även i det tidigare arbetet bidragit till mål 4 kopplat till socialt värdeskapande. Bland annat innebär planförslaget att nya bostäder skapas i ett naturnära och relativt vattennära läge och gång och cykelmöjligheter i närområdet förbättras. En god boendemiljö bedöms kunna skapas utifrån nuvarande bullerstörningar. I samband med den planerade bebyggelsen görs Blackebergsvägen om och ledningar för dag- och spillvatten byggs om. För att lyfta och stärka det socialt värdeskapande ytterligare och hur utvecklingen kan skapa bättre förutsättningar för folk att leva hållbara vardagsliv föreslås ytterligare insatser.

För att förstå platsen ytterligare och utveckla en sammanhållen och välmående plats bör fördjupad analys kring Blackebergs ovanligt höga ohälsotal genomföras. Fokus bör vara kring om, och i så fall hur, utvecklingen kan bidra till att förbättra ohälsotalen. Exempel på frågeställningar är att undersöka om det finns något i den fysiska miljön som bidrar till ohälsa, om det saknas tillgång till någon viss typ av aktivitet eller sport som efterfrågas av boende i området eller avsaknad av information kring de aktiviteter som finns.

Vidare bör trygghetsskapande insatser till och från kollektivtrafikkopplingar prioriteras, dels utmed stråket mot Blackeberg men även längsmed Blackbergsvägen till Islandstorget. Fokusera även på att, utöver att skapa goda kopplingar längsmed Blackebergsvägen, skapa gena och tydliga gång- och cykelstråk till omkringliggande områden med fokus på kopplingen till Södra Ängby.

Utgångspunkter i punktform

- Satsa på insatser som kan förbättra ohälsotalen i Blackeberg, saknas tillgång till någon viss typ av aktivitet eller sport som efterfrågas av boende i området? ■
- Fokusera på trygghetsskapande insatser längst Blackebergsvägen
- Tillskapa målpunkter som i dagsläget skapar ett bilberoende för boende i Södra Ängby, ex mataffär
- Fokusera på att (utöver att skapa goda kopplingar längsmed Blackebergsvägen) skapa gena och tydliga gång- och cykelstråk till omkringliggande områden, speciellt till Södra Ängby

Sammanvägd analys

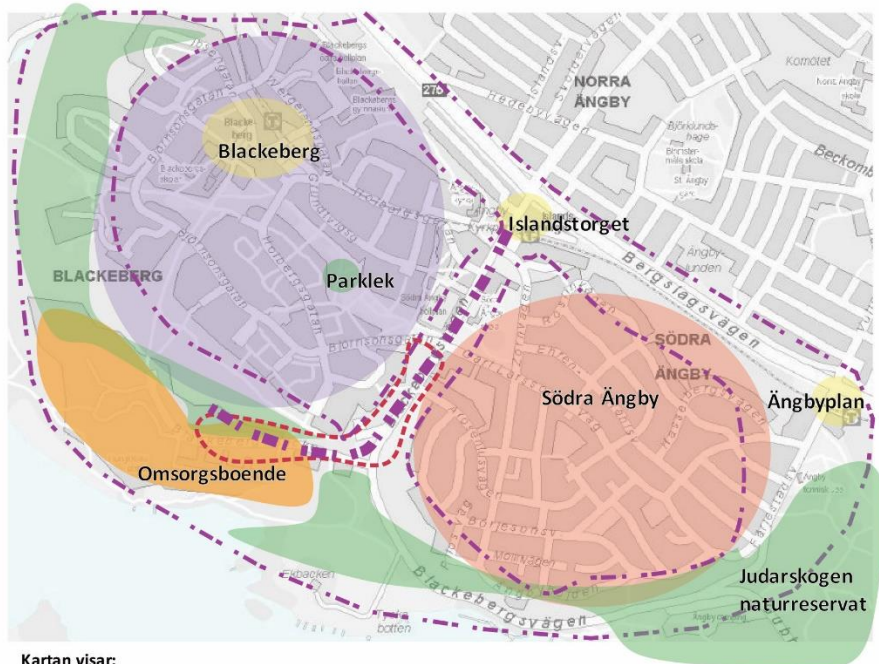
Sammanfattningsvis så finns det stora socioekonomiska skillnader mellan Blackeberg och Södra Ängby. Vad som är utskiljande jämfört med genomsnittet i Stockholm är Södra Ängbys ovanligt goda socioekonomi samt Blackebergs ovanligt höga ohälsotal. Även Södra Ängbys demografi är ovanlig jämfört med genomsnittet i Stockholm med en stor andel personer mellan 40 - 56 år och barn och unga upp till 24 år samt det ovanligt låga antalet personer mellan 25 – 40 år.

Bebyggelsemässigt finns stora uppdelningar mellan de båda områdena i form av olika typer av bostäder och upplåtelseformer. Inom båda områden finns en låg tillgång till mindre samt större lägenheter vilket kan skapa svårigheter för vissa grupper att flytta till området eller stoppa upp flyttkedjor inom området.

Bebyggelsen består främst av bostäder och det finns få arbetsplatser inom området, merparten av arbetsplatserna ligger söder om Blackeberg intill planområdet. Både Blackeberg och Södra Ängby kan ses som utpendlarorter vilket medför låg aktivitet i området dagtid.

Båda bostadsområdena omgärdas av barriärer av olika slag och det finns få fysiska och visuella kopplingar mellan de båda bostadsområdena. Det finns även få gemensamma målpunkter för boende i Blackeberg och i Södra Ängby. Tillsammans med den uppdelade bebyggelsestrukturen och bostadsformerna bidrar detta till att boende i de olika områdena inte möts i vardagen och att de båda områdena upplevs som separata. För att kunna knyta samman de båda områdena behöver den nya bebyggelsen harmoniera och komplettera både Södra Ängby och Blackeberg så att boende i båda områden kan komma att flytta in i det nya området.

Både Södra Ängby och Blackeberg har god tillgång till grönområden, det finns dock en brist på lekplatser och gemensamma gröna mötesplatser. För att kunna skapa en ny gemensam mötesplats för boende i båda områden samt i det nybyggda området behöver behövs en mötesplats som är ”värt en omväg”. Den behöver också komplettera befintliga mötesplatser, inte konkurrerar, för att skapa en större variation av offentliga mötesplatser inom hela området.

Kartan visar:
 Röd cirkel: bostäder- villor, främst äganderätter, befolkning: god socioekonomi
 Lila cirkel: bostäder flerfamiljshus integrerat bostadsrätt/hyresrätt, befolkning: lägre socioekonomi
 Gul: Service och tunnelbana
 Orange: arbetsplatser
 Grönt: naturområden
 Streckad röd linje: planområdet
 Streckad lila linje: barriär, bred linje även otryggt

Figur 30 Karta sammanfattande analys, visar socioekonomiska skillnader, barriärer samt tillgång till grönområden och mötesplatser

Sammanfattning sammanvägd analys

- Stora socioekonomiska skillnader mellan Blackeberg och Södra Ängby - ohälsotal sticker ut med störst skillnad
- Kluster av boendeformer och upplåtelseformer
- Få målpunkter för boende i Blackeberg i Södra Ängby, något bättre vise versa
 - Olika grupper möts inte i vardagen
- Brist på mindre lägenheter och större lägenheter
- Svaga kopplingar mellan områdena, både fysiska och visuella
- Båda områdena omringas av barriärer, både mellan bostadsområdena och runt hela området
- God tillgång till naturområden och grönska, men brist på lekplatser och mötesplatser för barn och unga
- Många upplever problem med mörka områden i Blackeberg och otrygghet
- Behov av bokningsbara samlings- och möteslokaler

Rekommendationer

Utifrån den sammanfattande analysen rekommenderas det att fokusera på att skapa boenden för olika socioekonomiska grupper genom att skapa en blandning av boendeformer, lägenhetsstorlekar och upplåtelseformer. Fokus bör ligga på att skapa mindre samt större lägenheter för att komplettera det befintliga utbudet. Vidare bör det även möjliggöras för en fortsatt utveckling av en större blandning av boendeformer som radhus och friliggande hus för att knyta samman områdena ytterligare.

Fokus bör även ligga på att minska barriärer genom stärkta kopplingar mellan områdena med både förtydligande av siktlinjer och stärkta fysiska kopplingar. Genom att tillskapa gemensamma mötesplatser som en gemensam lekplats kan upplevda barriärer minska och kopplingar mellan områdena stärkas. Här bör fokus ligga på att skapa gemensamma mötesplatser för de nyinflyttade, boende i Blackeberg och Södra Ängby som kompletterar befintliga mötesplatser i Blackeberg.

Det finns även ett behov för trygghetsskapande åtgärder som belysning och aktiva bottenvåningar med bland annat bokningsbara samlings- och möteslokaler. Då Blackebergsvägen är en viktig koppling mellan arbetsplats och kollektivtrafik behövs trygghetsskapande åtgärder längs hela stråket. Här rekommenderas en fördjupad trygghetsanalys och undersökning för att säkerställa rätt åtgärder.

Sammanfattande rekommendationer

- Tillskapa boenden för olika socioekonomiska grupper genom en blandning av lägenhetsstorlekar och upplåtelseformer
 - o Fokus på mindre samt större lägenheter
- Möjliggör för fortsatt utveckling av andra boendeformer som radhus och friliggande hus
- Arbeta för att minska barriärer genom stärkta kopplingar mellan områdena
 - o Gena fysiska kopplingar
 - o Tydliga visuella kopplingar
 - o Tillskapa fler mötesplatser, ex lekplats
 - o Fokusera på att skapa gemensamma mötesplatser för de nyinflyttade, boende i Blackeberg och Södra Ängby
- Satsa på trygghetsskapande åtgärder längs Blackebergsvägen och Blackebergsbacken
 - o Säkerställ god och varierad belysning
 - o Tillskapa aktiva bottenvåningar
 - o Genomför en trygghetsanalys för att säkerställa rätt åtgärder

Referenser

Stockholm stad (2015) *Skillnadernas Stockholm*. Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm.

Stockholm stad (2017) *Trygghet i Bromma 2017 – Resultat från Stockholm stads trygghetsmätning*. Socialförvaltningen. Avdelningen för stadsövergripande frågor.

Stockholm stad (2018) *Områdesfakta Blackeberg stadsdel 2018 & Områdesfakta Södra Ängby stadsdel 2018*, Stockholm stad.

Stockholm stad (2019) *Samordnat grundskoleplanering i Stockholm*. Stockholm stad.

Stockholm stad (2018b) *Översiktsplanen för Stockholm stad*, Stockholm stad.